

TUOMO PIRTTIMAA
TIRRI

ROMAANI

JOHNNY KNIGA
HELSINKI

Taiteen edistämiskeskus ja WSOY:n kirjallisuussäätiö
ovat tukeneet kirjan kirjoittamista.

© Tuomo Pirttimaa ja Johnny Kniga 2022

Johnny Kniga
An imprint of Werner Söderström Ltd
ISBN 978-951-0-47943-8
Painettu EU:ssa.

”Jos perhe elää turvattomissa olosuhteissa ja ympäristö on vaarallinen, turvallinen kiintymyssuhde ei olekaan välttämättä optimaalinen ratkaisu. Odotukset toisten ihmisten hyväntahtoisuudesta osoittautuvat naiiveiksi ja johtavat pettymyksiin.”

– Jari Sinkkonen: Kiintymyssuhteet elämänkaaressa

”Kultainen sydän on urbaani huhu
jos sul on sanottavaa niin vittu puhu.”

– Heikki Kuula: Ekstaasinappi

Koivu on kasvattanut hiirenkorvan lehdeksi. Päivä on ollut aamusta saakka aurinkoinen, tyyni ja lämmin. Vanhan talon pirtin pöydän ääressä istuu kolme ihmistä: sänkileukainen mies parhaan iän ja vanhuuden puolivälissä, nuori nainen ja nuori mies.

Iso talo on viileä, he ovat laittaneet tulen puuhellaan. Aamulla nainen ajatteli talven asuvan vielä talossa.

Nuoressa miehessä on pojan honteluutta, iho on kalpea. Hän sekoittaa korttipakkaa pitkillä sormillaan ja jakaa jokaiselle kymmenen korttia. Lupauksen ensimmäinen kierros.

Vanhin on opettanut pelin säännöt. Ensin lyhyesti: kun pitää minkä lupaa, niin menee hyvin. Sitten pitemmin. Toiset kuuntelivat keskeyttämättä.

Nainen pitää pisteistä kirjaa mustakantisen vihkon viimeiselle sivulle. Hän on kirjoittanut omaa tarinaansa samaan vihkoon ja se on tuntunut helpolta. Eilen hän istui auringossa talon rappusilla, kun korppi lensi pihakuusen latvaan. Nainen päätti kirjoittaa myös niistä, eikä sekään tuntunut hankalalta.

Vanha mies katsoo kortit ja lupaa neljä. Nainen saa maat rinnakkain ja lupaa myös neljä. Poika mieltii vielä.

Nainen katselee korttien yli pihalle. Kylätiellä ajaa auto, pyssähtyy hetkeksi liittymässä ja jatkaa hitaasti.

Aamulla vedettyjen perunapenkkiä harjat ovat kuivahtaneet auringossa. Mies ajoi pienellä traktorilla, nainen ja poika

puდottelivat ituperunoita istutuskoneen putkeen. Kun mies penkin päässä nosti koneen ylös ja käänsi traktorin, koneen kyydissä istuvien mahanpohjassa vihlaishi kuin vuoristoradassa.

Istutuksen jälkeen poika kaivoi penkin sisään kolme pakettia. Ne oli käärittö muoviin, tiukasti ja moneen kertaan. Kolme eri kohta, jokaisesta hän otti siemenperunan pois. Jos myöhemmin tulee tarve, hän löytää paketin puuttuvan varren paikalta.

Pirtissä tuoksu puuhellan päällä kypsövä hirvikäristys. Kattilallinen perunamuusia odottaa lieden kulmalla. Korttipelin jälkeen he pääsevät syömään, jos siihen jää aikaa.

Tapahuuko tämä todella, nainen ajattelee, vai onko tämä uni? Kaunis uni mutta päättyy pian.

Poika voittaa pelin ensimmäisen kierroksen, he juttelevat, naisen merkitsee pisteet.

Tummiin pukeutunut hahmo lähestyy taloa. Se hiippi vesakon läpi kamarien puoleiseen päätyyn ja etenee äänettömästi pirtin ikkunan viereen. Koivun nuoret lehdet hehkuvat auringossa vihereinä jalokivinä.

Hahmo ottaa jotain vyöltään.

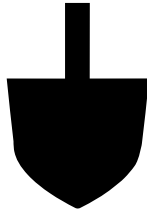
Kenen vuoro jakaa, nainen kysyy.

Ikkuna särkyy.

I OSA

RASVAMONTTU

TIRRI

Ehdimme rankkasateen alta pois. Takana meni sinimusta rintama, siellä vesi putosi taivaasta pystysuoraan, meidän kohdalle osui vain kevyttä pisaraa.

Se oli ensimmäinen kevätsade. Ajoimme länteen, kylmeni, tihkusade muuttui lumeksi ja muutaman kilometrin päässä maa oli valkeana. Kun sade loppui, joka paikkaa peitti muutaman sentin lumikerros. Sitten aurinko alkoi paistaa.

Ei mikään ole niin kirkas kuin toukokuun uusi lumi, kun kaikki on jo kerran sulanut pois, mutta vielä kerran sataa lumen paljaaseen maahan. Aurinko tulee sateen jälkeen esiin eikä maisemassa ole mitään iloa. On vain päähän leikkaava järjetön kirkkaus, pahin uusi lumi.

Tomin ja minun pakoauto oli maailman paras, Toyota HJ, vanhojen maastureiden kuningas. Viritetty nelilitrainen turbodiesel, lukot molemmissa akseleissa. Pakoauton perällä makuualustat, untuvapussit, viisitoista puoliautomaattihaulikkoa, viisi kivääriä ja niihin hyvälaatuiset optiikat päälle. Olimme luvanneet norjalaisille hankkia ne ja mehän hankimme, nyt oli niiden vuoro tuoda meille tili kouraan.

Aseista oli pitänyt päästä eroon jo monta päivää sitten. Meillä oli hyvä paikka valmiina, autiotalo, mutta sieltä piti lähteä, kun se ei ollutkaan enää autio, vaan yhtäkkiä siellä oli väkeä kuin pipoa. Siinä tuli kaikenlaista säätöä.

Niin minä sen sillä hetkellä ohitin, kaikenlaisena sää-
tönä, kun en jaksanut miettiä tarkemmin. Oli vähän vitun-
moista tuuriakin, hyvää ja huonoa, riippuu kenen kannalta
katsoo. Osa lähti pois, osa ei päässyt, lopuksi paloi koko talo.

Minä ja Tomi pääsimme.

Ja Martti, onneksi. Semmoinen pikkuisen erikoinen
äijänjuttura, mutta se halusi meille hyvää. Kai siksi, että se
on hyvä ihminen, sellaisiinkin vielä törmää. Lapsena minä
törmäsin enimmäkseen paskoihin ihmisiin, mutta viime ai-
koina tuuri oli tässä suhteessa vähän parantunut.

Talolta lähdön jälkeen asuimme viikon Martin mökillä.
Martti lupasi, että se on turvallinen paikka, ja se oli. Muu-
taman kerran kaukaa kuului helikopterin lapojen läpätys,
mutta autot olivat suojassa ja me pysyimme sisällä. Pidim-
me tulia takassa ja kaminassa vain yöllä. Pimeää ei enää
tullut eikä keskiyön hämärässä kämpältä nouseva savu nä-
kynyt minnekään.

Meitä oli siellä neljä ihmistä ja koira katsomassa aina
sitä joka puhui. Se oli kumma koira. Sen katse ei ollut koi-
ran katse.

Me puhuimme paljon kun pääsimme alkuun.

Viikon aikana kevät eteni. Sitten puheet oli puhuttu ja
oli aika lähteä. Jatkaa pakoa. Meillä teki mieli Tomin kans-
sa kotiin, mutta ongelma oli, että koti piti ensin löytää ja
päättää, että tämä se nyt on. Aseistakin piti päästä eroon,
norskit odottivat jo.

Menimme länteen, alas, kohti merta. Sinne, minne met-
rinen hanki oli mennyt edeltä. Lähdimme aamulla, puo-
lenpäivän aikaan olimme viikon takaisilla tulojäljillä. Luin

karttaa, katselin gepsiä ja sanoin Tomille vanhan äijän huoltoaseman olevan seuraavassa risteyksessä.

"Se missä käytiin tullessa."

"Miten se täällä on", Tomi ihmetteli.

"Tullaan eri suunnasta."

"Pysähdytäänkö? Oli aika hiljainen paikka."

"Pysähdytään vaan."

Väsytti, rasitti. Pelotti. Odotin jokaisen mutkan takaa tiesulkua ja sinisiä valoja, ei sellainen ajaminen ole mistään kotoisin. Huomenna alkavat kuukautiset tuntuivat päälaen ja takaraivon välissä.

Tomii käänsi HJ:n huoltoaseman pihaan. Meidän käynnistä oli seitsemän vuorokautta ja tunteja. Silti se kuului jonkun toisen elämään, vaikka kaikki oli tuttua. Samat ajat jälkeen jääneet polttoainepumput, samat sinivalkoiset teippaukset ikkunassa, ruostunut traktori pihan reunalla. Sormenpaksuista pajua seinien vierellä ja huoltohallin korkeiden taitto-ovien edessä. Kuitenkin kaikki oli vinksautanut sijoiltaan juuri sen verran, että mikään ei ollut samalla tavalla. Tai sitten se olin minä. Liikahtanut pikkuisen ja päälle oli satanut uutta lunta.

Huoltamo oli kauan sitten rakennettu kummaan paikkaan, mitättömien pikkuteiden risteykseen monta kilometriä sivuun kylästä.

Tulomatalla olimme pysähtyneet aamukahville. Asemaa pitävä vanha äijä katseli televisiosta visailuohjelmaa äännet täysillä. Kohta se oli esittelemässä paikkoja, kun Tomi

meni kysymään paljollako tällainen huoltoasema lähtee, jos alkaa latoa rahaa pöytään.

Mutta ei se ollut myytävänä. Ukko aikoi kuolla sen katon alle. Niin se sanoi ja siristeli silmiään. Kuulemma mukavampi sillä lailla, kun on tutut paikat.

Ukko oli aloittanut meidän ikäisenä, myynyt polttoainetta ja korjannut hallissa turvetyömaan koneita, jaksanut pakertaa viisikymmentä vuotta saman katon alla. Jäänyt yksin ja nähnyt miten kaikki vähitellen loppui. Tarpeellinen muuttui tarpeettomaksi eikä sitä kaivannut enää kukaan. Ja toisin päin.

”Lumessa ei ole jälkiä”, Tomi sanoi ja antoi moottorin käydä tyhjäkäyntiä polttoainepumpun edessä. Oli tultu useampi tunti rivakkaa vauhtia mutkaisia ja pehmeitä pikuteitä ja turbo kannattaa jäähdyttää raskaan ajon jälkeen. Siinä tulee luonteva hetki miettiä. Joskus se on ihan hyvä.

Lumi oli pihassa koskematon.

”Ukko ei ole käynyt ulkona koko päivänä.”

”Jos se tykkää käkkiä päivät pitkät sisällä kalsarisillaan kun ei ole asiakkaita. Eli melko usein.”

Minulle tuli aavistus. Sen takia kurotin Tomiin ja suutelin pitkään. Jos sisällä oli asiat menneet niin kuin alkoi tuntua, ei ehkä vähään aikaan tekisi mieli.

Olisi pitänyt suudella vielä pitempään.

Maailman tyhmin sanapari: olisi pitänyt.

Ulko-ovi oli auki. Jo tuulikaapissa tunsin, ettei täällä ole enää ketään. Kassakoneen takana riippui verho, verhon takana lyhyt käytävä vei asuntoon. Se makasi kyljellään kamarin kapealla laverilla. Peitto oli lattialla.

Sängylle k pertyneess  kuoressa ja ihmisessä, joka viikko sitten esitteli elämänsä ja traktorinromunsa, ei ollut enää mitään samaa.

Sen tukka oli ohut ja melkein valkoinen. Minä nieleskelin. Nojasin poskella oven pieleen. Tomi palasi käytävää kahvion puolelle. Kolisteli, laski hanasta vettä. Lasinen kahvipannu ki-lahti. Vaikka olisi ollut helpointa lähteä, katselin ukkoa kahvin tuoksumiseen saakka. En tiennyt sen elämästä paskaakaan. Silti tuntui kuin olisin tuntenut sen paremmin kuin useimmat niistä, joiden kanssa asuin ensimmäiset neljätoista vuotta.

Eihän se pidä paikkaansa, mutta siltä nyt sattui tuntu-maan. Pyyhin silmät hihaan ja kävelin kahvioon. Askeleet t ks hti kuin lääkkeissä. Tomi istui ruskean laminaatti-k yd n takana, joi kahvia ja tuijotti huoltamon pihalle.

”Ovi oli auki. Se on kuollut kesken päivän. Varmaan eilen.”

En väittänyt vastaan. Ukko oli varmaan jo kankea.

”Eik  täällä ole käynyt ketään”, Tomi jatkoi. ”Soittaisi kai normaalit ihmiset johonkin.”

Joko täällä oli käynyt epänormaaleja niin kuin me tai sitten ei kukaan. Todennäköisesti ei kukaan. Nousin ylös ja kävelin tiskin taakse.

”Paljonko meidän kahvit ja munkit maksoi viikko sitten?”

”Kuusi ja kahdeksankymmentä.”

Tiesin, että Tomi muistaisi. Se katsoi aina ennen osta-mista mitä kaikki maksaa, ja jostain syystä muisti sen. Ja puhelinnumerot, se opetteli ne aina. Niiden piti olla sen päässä, se ei luottanut puhelimiin.

Kassakoneesta työntyi ulos viimeisin paperikuitti. Kuusi ja kahdeksankymmentä. Painelin konetta, pitkästä napista

se kilahti ja lipas aukesi. Kaukaloissa oli kolikoita ja yksi ryppyinen viitonen.

Tomi arveli, ettei ukon bisnes ollut varsinainen kulta-kaivos.

Muistin ukon ylpeyden huoltamosta tai siitä, mitä se oli joskus ollut. Kuulin se äänen ja näin mielessäni älyttömän ohuet hiussuortuvat. Tajusin sen olevan ensimmäinen näkemäni kuollut ihminen jota surin.

Niin se oli vielä silloin.

Tomi naputti kynsillään pöytää, se suunnitteli jotain.

”Kun oltiin täällä muutama päivä sitten.”

Kynnet napsahteli laminaattiin.

”Sinä olit mennyt autoon ja minä kiersin ukon kanssa takapihan kautta.”

Olin kääntänyt auton menosuuntaan ja jättänyt sen käyntiin. Aurinko paistoi, joka liikahduksesta pöly nousi tanssimaan vanhan maasturin penkeistä. Katselin taustapeilistä, kun Tomi ja äijä ilmestyivät hallin takaa. Ukko viitilöi ja elehti, ne tekivät vielä kierroksen traktorin ympärillä ja kättelivät sitten hyvästiksi.

”Äijä sanoi, että kun hän kuolee niin tuonne vain roppi lepikkoon, hän ei ole sitä katselemassa.”

Mietin suuntaa johon Tomin ajatus oli kiertymässä. En vielä tiennyt mitä olen siitä mieltä. Kaadoin keittimen lasikannusta kupillisen. Haistoin kylmältaan maitoa purkin suusta, se oli kunnossa mutta irvistin kahville.

”Ukko keitti parempaa.”

”No ku oli niin iso pannu ja outo keitin.”

”No ku noku.”

Laiha kahvi sai minut hermostumaan. Se on loukkaus, koska se on turhaa. En minä Tomia syyttänyt, päinvastoin, laihaa kahvia maailma meille enimmäkseen tarjoili. Maailmankaikkeus oli meille velkaa, meillä oli jotain saamatta ja me perimme sitä omin käsin.

Siksi meillä on erioikeuksia.

Joskus me vielä istumme pöydissä, joissa syödään muutakin kuin kinkkusämpylöitä ja kahvi on aina vahvaa ja hyvää.

”Kaikella kunnioituksella: homeo-vitun-paattista kahvia.”
Join silti.

Tomi ei ottanut kierroksia arvostelusta. Se mietti miten homma menee, tai suostunko minä, että ukko haudataan.

”Äijä sanoi, että ei ole kuin yhdet, joita hän inhoaa enemmän kuin poliiseja: niitä jotka varastaa häneltä. Ne on kuulemma himmeitä. Ja poliisien, kapiaisten ja himmeiden kanssa hän ei seurustele.”

”Siinä on jo kolme.”

”Jos se oli huono laskemaan?”

Mietittiin sitä hetki.

”Minua kätellessään se sanoi, että sinä et poika ole himmeä.”

No, ei me siltä varastettu. Mutta meidän HJ oli nyysitty, ja sen lasti, haulikot ja kiväärit ja niiden kiikarit, mutta siinä oli toteutunut vain karman laki. Asekaupan omistaja oli itse kerännyt päälleen kaiken paskan joka nyt satoi niskaan.

Ensimmäistä kertaa ajattelin, että joku kaipasi vanhaa maasturiaan. Se oli hyvä maasturi ja minusta tuntui, että siihen meidän erioikeudet ei enää venyneet.

”Ei täällä ainakaan kyttäpartio ole tavannut pysähdellä munkkikahveilla”, Tomi sanoi varovasti.

Mietin vielä vähän aikaa, että näyttää kuin tekisin päätöstä. Olin tehnyt sen jo, me voisimme asettua hetkeksi tänne piiloon. Tämä oli hyvä paikka ja epätodennäköinen meidänlaisillemme, vaikken ihan varma enää ollutkaan, minkälaisia me olimme.

”Minä kaivan kuopan jos sinä haalaat sen sinne”, lupasin Tomille. Se nyökkäsi. Tiellä ajoi auto, sohjoontuva lumi lensi renkaiden alta kaarella huoltamon pihalle. Tunsin miten Tomi jännittyi ja rentoutui auton mentyä hidastamatta ohi. Huomasin mitä oli tekemättä.

”HJ pitää saada halliin piiloon.”

Tomi nousi heti. Se oli aamulla mökiltä lähtiessä laittanut taas nahkahousut jalkaan. Ovipumppu veti oven perässä kiinni. Mieleen tuli järjetön ajatus: entä jos se nousee autoon, kääntää ja ajaa pois enkä näe sitä enää koskaan?

Työnsin sormet tukan sisään ja hämmästyin, kun ne eivät olleet likaiset. Ei tietenkään olleet, yöllä istuttiin saunassa varmaan kaksi tuntia. Mietittiin ja suunniteltiin. Jäät oli lähteneet järvestä muutama päivä sitten ja Martti oli työntänyt lyhyen laiturin rannalta veteen. Ranta syveni nopeasti. Kävelin polkua laiturille, vedin henkeä ja loikkasin pommina järveen.

Veden kylmyys leikkasi kuin puukko. Liukuin hitaasti, uin muutaman vedon, käännyin ja nousin laiturille. Jäin seisomaan laiturin päähän ja katselin saunan edessä penkillä alasti sätkää rullaavaa Tomia, se istui rennosti jalkaterä polven päällä. Se oli luvannut, ettei jätä minua koskaan. Minä olin

luvannut, etten koskaan jätä sitä. Aurinko nousi ja valaisi Tomin, vielä ei ollut ensimmäistäkään hyttystä. Ne tulisivat viikon päästä.

Aivan helvetin paha kahvia, sen pannun oli pakko olla likainen. Yhtäkkiä alkoi naurattaa.

Me selvitään tästä.

Koska me ollaan me.

KOLME PAKOMATKAA LÄPI PYSÄHTYNEEN SUOMEN.

Pikkurikollinen häipyä hylätyltä huoltoasemalta vakavan onnettomuuden jälkeen. Kaltoinkohdeltu nuori pakenee huijaamiaan ammattirikollisia metron räjäytystyömaalta. Yksin jäänyt poromies lähtee tapaamaan poikaansa vuosien jälkeen. Syyllisyys syö jokaista, ja matkasta voi yhtä hyvin muodostua selviytymistarina tai kujanjuoksu.

Kun kulkijoiden polut risteävät, on aika tehdä valinta pakenemisen ja kohtaamisen välillä.

TIRRI on rikosdraamaromaani syyllisyydestä, rasvamontuista, hylätyksi tulemisen tunteesta ja luottamaan opettelemisesta. Se on itsenäinen jatko-osa Tuomo Pirttimaan kehitulle esikoisromaanille **HETE**.

